

כזה ראה וחדש
מרכז ההדרכה "שבילים"
ארגון מערכות החינוך החברתי-קהילתי
אגף החינוך, התנועה הקיבוצית

שם הפעילות: "משנכנס אדר מרבים בשמחה" הכותב/ת: מיכל עציוני-צרעה ומיה מנדל שלו - קיבוץ נען

ערכים ומטרות הפעילות

ערך השמחה בחג פורים

קהל היעד

מנהלי חינוך חברתי ומדריכי חינוך חברתי

משך הפעילות

60-90 דקות

רשימת ציוד ועזרים

טקסטים מצורפים

מערך הפעילות

הקדמה:

בדת היהודית השמחה מתוארת כתכונת נפש חיובית ביותר שהאדם צריך לשאוף אליה, שמביאה אותו לשלמות של עבודה רוחנית ומעידה על מצבו השלם של האדם. יש אף מצווה מיוחדת לשמח בחגים, כדברי הפסוק בספר דברים, פרק טז, פסוק י"א: "ושמחת לפני ה' אלוךך..."; וכן בפסוק: "ושמחת בחגך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך" (דברים ט"ז, י"ד). הביטוי העממי אין שמחה אלא בבשר ויין, מקורו בהלכה היהודית בקשר לדרכי השמחה בחגים.

השמחה (ובנוסף לה 'טוב לבב') היא תנאי נדרש בקיום כל מצווה ומצווה, שכן כתוב בתורה "תחת אשר לא עבדת את ה' א-לקיך בשמחה ובטוב לבב" (ומכלל לאו אתה שומע הן).

אמנם, "מצווה גדולה להיות בשמחה תמיד", אולם קיים חודש אחד, בו על פי חז"ל, מרבין עוד יותר בשמחה, והוא חודש אדר, בו נחוג חג הפורים, ולגביו נאמר "משנכנס אדר מרבין בשמחה". ההסבר לריבוי השמחה הוא כי בחודש זה מזלו של עם ישראל עולה (ולכן בשנה מעוברת מתקיימים שני חודשי אדר). במהלך חודש זה נהוג לערוך אירועים מיוחדים על מנת להרבות שמחה. לעומת זאת, בחודש אב ממעטים בשמחה, לנוכח האסונות הגדולים שאירעו במהלכו לעם היהודי (חורבן בית המקדש למשל).

לאורך כל המגילה מודגש במיוחד רעיון השמחה:

- "שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב" (אסתר ח,יז)
- "ועשו אותו יום משתה ושמחה" (שם ט, יט)
- "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" (שם ח,טז)

שאלות לדיון:

1. כמה פעמים מופיעה המילה שמחה במגילת אסתר וכמה בתנ"ך כולו? המילה שמחה מופיעה עשר פעמים במגילת אסתר ובתנ"ך כולו יותר מ 200 פעמים.
2. מהי שמחה בשבילך? באופן כללי, ללא קשר לפורים שהשמחה היא תכלית לעצמה.
3. האם שמחה הינה דבר פרטי או לאומי?
4. האם שמחה היא רק לאיד? האם ניתן לשמוח רק על חשבון עצבו של האחר?
5. האם ניתן לחנך לשמחה?
6. "והיית אך שמח" – האם שמחה יכולה לבוא מציווי? מבחירה? או שאין לנו שליטה על כך שלושה טקסטים (כדאי לבחור אחד או שניים לפעילות)

גמרא מסכת סוכה מח:

יש מחלוקת בין שתי מינים, לאחד קראו ששון ולשני קוראים שמחה. והם חולקים מה יותר גדול ששון או שמחה ובסוף שמחה מנצח את ששון שבעתיד הוא יהפוך לכלי שכתוב "ושאבתם מים בששון".

הגמרא הזה צריך עיון. למה איכפת לנו משיחה בין שני מינים? ומה משמעות מחלוקתם? התשובה היא שהבעיה של המינים היא שהם לא מתיחסים לתורה כדבר אחד הם רואים ניתוק של המידות שונות של התורה. הם כל כך דבקים במידות האלו עד שנקראים על שמם. מי שאינו מין מבין שאין תחרות בין מידות התורה וצריך לשלב את כולם. ברם, עיקר המחלוקת היא מה יותר חשוב וזה חשוב לנו להבין איזה דגש לשים את השתדלותנו.

פירוש "דעת מקרא" על מגילת אסתר מציע שאולי ההבדל בין שמחה וששון הוא ששמחה היא כלפי חוץ וששון הוא כלפי פנים. זה דומה מאוד לתפילה שאנחנו אומרים בימים נוראים "שמחה בארצך וששון בעירך" בארץ יש יותר פירסום ועיר משמעותו מקום יותר פנימי. דבר דומה אנחנו רואים במצוות השונות שהגמרא (מגילה טז): (מיחסת לששון - מילה ולשמחה - יום טוב. מילה היא מצוה פנימית ונסתרת ברם מצות יום טוב היא לעיני הכל ומתבטאת בעבודת ציבור בבית המקדש.

הגמרא הנ"ל במסכת סוכה מביאה ראייה ממגילת אסתר שמקדימה שמחה לפני ששון. וזהו כנראה מסר המגילה ששמה הרבה דגש על הדברים המפורסמים כמו הלבוש, דברי הימים וכניסה של ציבור גדול. בוודאי שהששון של נס פורים שהוא הניסים הנסתרים שקרו על ידי אסתר ומרדכי או בחלומו של אחשוורוש הם גם סיבות לחגוג את פורים אבל עיקר קביעותא לדורות הוא בעבור הנס המפורסם שכל העם מצטרפים אליו.

מדברי רמב"ם וחז"ל

מרשם הרופא

השמחה - תרופת הרמב"ם למחלת היאוש
קח שרשר השבת, עיקרי השבת וההודאה ועיקרי השמחה והבטחון, הסר
מהם גרעיני היגון והדאגה, קח פרח רימוני הדעת והתבונה ושרשי
ההמתנה וההסתפקות, ותכתוש הכל במכתשת השפלות ותבשל הכל
בכלי במימי החן והחסד, ותלוש אותם במתק שפתים, ותרמוס הכל במימי
החן והחסד, ותשקה לחולה ממחלת היאוש שני יעים בכל בוקר ובכל
ערב עם שלושה יעים ממימי ההסברה, ותנקה הכל מפסולת הכעס
והקפדנות, ותערב הכל בתמצית הסבלנות לרצונו יתברך, אדון השבח
וההודאה והשקהו בכל שבחו של מקום - וינוח החולה וישקוט.
(מתוך ההקדמה ל"ספר הנמצא)

טמטום הלב שבעצבות. עצבות הרי אינה עבירה, אלא טמטום הלב
שבעצבות - אין העבירה היותר גדולה יכולה לגרום. מה שאנו אומרים,
שצריכים להיות בשמחה - אין כוונתנו לשמחה של מצווה, כי הרי שמחה
של מצווה מדריגה היא, וכלום יכולים לדרוש מכל אדם מישראל, שיהא
בעל מדריגה? כוונתנו רק - שלא להיות בעצבות: פשוט, יהודי שאינו
בשמחה ממש על שהוא יהודי - הוא כפוי טובה לשמים. עצבות הרי
שאול תחתית רחמנא ליצלן.
(ר' אהרון הגדול מקארליון)

המלצה מברסלב - על השמחה

באחד מאמירותיו מגלה רבי נחמן מברסלב את דעתו, כי השמחה משמשת
כלי עזר לאדם בעת של "ריבוי צרות", ואז אפילו "דברי בדיחות" הם
אמצעי-בל-יגונה:
עיקר ישוב הדעת הוא על ידי שמחה, כי על ידי השמחה יוכל להנהיג
את המוח כרצונו ולישב דעתו ולחשוב על תכליתו הנצחית.
וצריך לחזק עצמו שיבוא לשמחה בכל מה שאפשר, ולהשתדל ולמצוא
בעצמו איזו נקודה טובה, כדי לבוא לשמחה ...
גם צריכים כמה פעמים לשמח את עצמו על ידי דברי בדיחות. מריבוי
צרות האדם, שסובל כל אחד בגוף ונפש וממון, על פי רוב אין יכולים
לשמח את עצמם כי אם על ידי דברי חידוד כדי לבוא לשמחה (מתוך
קיצור ליקוטי מהר"ן).

כזה ראה וחדש
מרכז ההדרכה "שבילים"
ארגון מערכות החינוך החברתי-קהילתי
אגף החינוך, התנועה הקיבוצית

תובנות ודגשים חינוכיים

בפורים שמחה מופיעה ביחס להמן ואחשוורוש כשהם שמחים על אבדן היהודים וביחס ליהודים בהצלחתם מאויביהם.

חינוך לשמחה פרטית ולשמחת והצלחת האחר ולא שמחה לאיד:

איך נוכל לממש את ערך השמחה בחג פורים בחינוך החברתי

- משלוחי מנות לנוער בסיכון
- ילדים חולים וכו'
- הזמנת אוכלוסייה חלשה לנשף פורים

תנועה ליהדות חברתית

מכון
שיטים
ארכיון החנים הקיבוצי

המדרשה
באורנים
יערים יהדות ישראלית

יוטם
אבי
הי
אבי
הי